ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-7>

УДК 32:323.2

Кирилюк Ф.М., Кирпичник Р.І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ФІНСЬКОГО ФЕНОМЕНУ В МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇН ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Анотація. Досліджено рушійні сили та специфічні чинники формування політичної культури Скандинавських країн. Розглянуто та узагальнено особливості соціально-політичної програми Скандинавських країн. Виокремлено інформаційно-комунікаційні складові державної політики Фінляндії, що створили політико-економічні передумови для так званого «фінського феномену» політичної культури. Конкретизовано категоріально-понятійний апарат дослідження проблематики формування політичної культури, зокрема з'ясовано діалектику розвитку в сучасному політичному процесі та узагальнено існуючі підходи зарубіжних і вітчизняних дослідників до оцінки ролі та значення політичної культури на сучасному етапі розвитку політичних систем. З'ясовано сукупну дію об'єктивних та суб'єктивних факторів впливу фінського досвіду формування політичної культури, та його внесок у формування політичної думки Скандинавського регіону.

Ключові слова: політична культура, Фінляндія, модернізація, громадянське суспільство, фінський феномен.

Kyryliuk Fedir, Kyrpychnyk Ruslan
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE ROLE OF THE FINNISH PHENOMENON IN THE MODERNIZATION OF THE POLITICAL CULTURE OF THE SCANDINAVIAN COUNTRIES OF THE SECOND HALF OF THE XX EARLY XXI CENTURY

Summary. The driving forces and specific factors of the formation of Scandinavian political culture are studied. The peculiarities of the socio-political program of Scandinavia are considered and generalized. The social components of Finnish state policy, which created the political and economic preconditions for the so-called "Finnish phenomenon", are highlighted. The categorical-conceptual apparatus of studying the problems of forming the political culture of Finland has been clarified. The cumulative effect of objective and subjective factors of civil society development in Finland is outlined, their prospects in the process of political modernization are outlined. The main conceptual foundations of Finnish political culture, state policy of information and communication development and their successful implementation taking into account national features and imperatives of globalization are researched and evaluated in order to adapt certain elements and mechanisms in the political space to develop basic principles of civil society. The growing role of civil institutions as a factor in international relations and the formation of state social policy is analyzed; the importance of the experience of Scandinavia in the development and implementation of social and political strategies in all spheres of society; the need for active use of information resources, in particular, in the foreign policy of the state. The peculiarities of information development over the past 20 years have been generalized, which has significantly affected all civil society institutions and brought it to a new, largely unique stage in the system of global study of state institutions, and was called a "miracle" based on all important areas of life. This country successfully develops and implements a purposeful state social policy based on an information and communication strategy aimed at strengthening the geopolitical and economic role of the Scandinavian countries in the 21st century.

Keywords: the formation of political culture, Finland, modernization, civil society, the Finnish phenomenon.

Постановка проблеми. Формування політичної культури Фінляндії є одним з основних елементів, що становлять духовний потенціал фінського суспільства, що в свою чергу відображає усю ступінь його політичної цивілізованості. Тому фінську політичну культуру можна повністю зрозуміти лише в тому випадку, якщо розглядати її як частину загальної культури Скандинавії. Однак особливість фінського феномена політичної культури полягає ще і в тому, що в ньому акумулюються змістовні характеристики і відмінні ознаки політики і культури одночасно, проявляється їх генетичний взаємозв'язок. Фінська політична культура включена в світ політики своїм уявленням про ідеали і моральні стандарти фін-

ської ідентичності. Політична культура в свою чергу, визначає зміст і спрямованість культурного розвитку суспільства, умови і можливості використання її досягнень. У випадку Фінляндії для якої на процес формування політичної культури, мав глибокий вплив політичних процесів в Скандинавії, а вона сама в кінцевому етапі формування своєї політико-культурної ідентичності стала рушійним фактором який визначив розвиток нової політичної культури Скандинавії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці проблематики присвячені твори як вітчизняних, так іноземних вчених. Серед яких роботи Хіманена П., Кастельса М., Інглхарт Р., Хейно Ю., Шаповал О., Кобринь Т.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження інституціоналізації політичної культури Фінляндії має тривалий період. Після утвердження державної незалежності у 1917 році головною метою досліджень фінських мислителів, став пошук та формування теоретичної та практичної бази, для створення оптимального шляху розвитку фінського суспільства, науковці досліджують спектр проблем: причини виникнення, задачі та функції, різновиди (моделі) та наслідки функціонування політичної культури в контексті національних особливостей фінського народу.

Мета статті. Всебічний аналіз формування основних чинників розвитку політичної культури Фінляндії, державної політики інформаційно-комунікаційного розвитку як основи фінської політичної культури, та їхньої успішної реалізації з урахуванням національних особливостей, з метою адаптації окремих елементів та механізмів в умовах скандинавського соціально політичного простору для вироблення засадничих принципів формування політичної культури.

Виклад основного матеріалу. Щоб краще зрозуміти весь процес формування фінського феномену політичної культури, ми представляємо детальний огляд історії, та культурної ідентичності фінського суспільства. Для обговорення даної теми була обрана перспектива, яка називається політичною організацією відмінностей. Основу політичної організації різноманітності можна побачити в тому, що всі сучасні держави і суспільства неминуче містять політичні, економічні та культурні відмінності. Люди і групи людей різні і навіть нерівні з точки зору політичної влади, з точки зору економічних ресурсів і з точки зору факторів, що визначають культурну ідентичність. Щоб зберегти своє існування, здатність функціонувати і стабільність, кожне суспільство має організувати цю внутрішню відмінність як під внутрішнім, так і зовнішнім тиском. У цій роботі розглядається, як ця різноманітність організована в Фінляндії і як вона стала успішною. У цьому контексті Фінляндію на її найбільш ефективному розвитку політичної культури можна назвати країною консенсусу. Термін «консенсус» широко використовувався для позначення, перш за все, консенсусу в області економіки і політики доходів серед політиків, промисловості та соціальних партнерів в період централізованих рішень на ринку праці. У цьому контексті консенсус відноситься, в більш широкому сенсі, до відносно послідовного набору уявлень, які переважали в країні, щодо того, які були структури політичного, економічного і культурного розмаїття в суспільстві і які були основні політичні заходи по їх управлінню і контролю. У загальних рисах, основними принципами цього консенсусу в Фінляндії були представницька демократія і муніципальне самоврядування в поєднанні з просуванням демократії як організації політичних відмінностей, системи ринкової економіки в поєднанні з державними структурами добробуту, цінностями і цілями як організацією економічної різноманітності. Цей набір поглядів може бути додатково проаналізовано шляхом дослідження її політичної організації відмінностей в рамках державних інститутів, громадянського суспільства, а також політичної культури та ідентичності національної держави [3].

Фінляндія змогла зберегти в своїй політичній культурі найгуманніші прояви, в цьому контексті це розуміється як сприйняття цінностей, установок й ідеалів політичної організації свідомості. Як правило, політична культура, що розуміється таким чином, може розглядатися як прояв в громадянському суспільстві відповідно до його загальноприйнятих форм колективної дії. На додаток до цього, однак, слід звернути увагу, з одного боку, на «політичний клімат», який об'єднує великі верстви населення або майже все населення, незважаючи на розбіжності з приводу конкретних рішень. З іншого боку, можна поглянути на особливості і аспекти політичної культури. Політична система Фінляндії також була демократизована на рівні цінностей і відносин окремих осіб, тобто багато рис політичної демократії та основних прав все частіше визнавалися як стійкий прогрес, хоча уявлення політичних екстремістів про ідеальну державу можуть істотно відрізнятися.

Також вважається, що лютеранство, що розділяється переважною більшістю населення Фінляндії, є політично стабілізуючим фактором, хоча і глибоко вкоріненим і на індивідуальному рівні фонові ідеологією, яка регулює політичний вибір людей, а не відкритої і безпосередньо впливовою релігією. В економічній сфері ненависть до класичного лібералізму в Фінляндії за десятиліття перетворилася в механізм, в якому державна влада використовувалася для поліпшення умов виробництва приватних підприємців шляхом створення інфраструктури і надання ще більш негайної підтримки. Крім того відзначимо Фінляндію як політичну спільноту, зазначене інтенсивними національними почуттями, хоча ідея національності, перетворилася з виразного патріотизму в більш інструментальну ідеологію національної солідарності. Ці загальні міркування зазвичай підтверджуються результатами деяких опитувань громадської думки. Згідно з результатами опитування, проведеного в 1984 році, тільки 2% респондентів хотіли змінити політичну чи економічну систему Фінляндії. Також вдалося зареєструвати широку підтримку громадян як для процесу прийняття рішень в області політики доходів, так і для ключових особливостей фінського держави загального добробуту. З іншого боку, ставлення громадян до політичної системи вже вступили в період явно зростаючої пасивності з кінця 1970-х років, про що свідчить зниження активності виборців і зниження популярності членства в партіях.

До певної межі історії розвитку фінського суспільства та політичної культури держава цілком вписується в більш загальний західний феномен, який раніше називався соціальною модернізацією. Що стосується інших країн, то той же консенсус щодо політичної організації різноманітності був досить поширеним в середині 1980-х років, хоча в різних національних контекстах як цілі, так і засоби і ступінь консенсусу значно різнилися. Розвиток фінського суспільства і політичної культури цілком може бути розглянуто за допомогою цієї модернізації, яка може бути розділена на три області для більш детального аналізу: побудова сучасної держави, побудова інформаційного суспільства і побудова культурно згуртованої нації. З них побудова держави, безумовно, найбільш чітко пов'язана з формуванням і організацією політичної побудови суспільства, економічною по-

будовою нації, формуванням і організацією структур культурного розмаїття. Кожен з них, в свою чергу, включає в себе всі рівні і форми організації різноманітності, тобто інститути на рівні держави, колективні дії громадянського суспільства, цінності, установки і ідеали на індивідуальному рівні, а також формування індивідуальної, суспільної та національної ідентичності [4].

Нарешті, розглядається фінська національно-державна ідентичність, тобто сприйняття Фінляндії як нації в середині 1980-х років. Наріжним каменем цієї ідентичності є уявлення про Фінляндію як про нейтральну країну між Сходом і Заходом, західної демократії, держави добробуту Північних країн, заснованої на фінській мові і історичних традиціях і частково об'єднує східні і західні традиції, спирається на особливу національну культуру. Таким чином, ідентичність всіх національних держав демонструє сильне почуття єдності в політиці, економіці та культурі, а також переплетення країни, народу, культури і держави. Одноманітність у культурі Фінляндії також була підкреслена в громадських дебатах. Наприклад Фінляндія вже давно є етнічною нацією в повному розумінні цього слова. Майже всі фіни належать до однієї раси, розмовляють однією мовою і визнають одну і ту ж релігію. Майже всі фіни живуть в державі під назвою Фінляндія. Фінське мовне співтовариство стало виключно соціально однорідним як з історичної, так і з порівняльної точки зору, і в будь-якому випадку Фінляндія не мала чіткої і соціально структурованої ієрархії смаків [3].

У 1980-х роках фіни також сильно заявили про себе в своїй країні і сприйняли фінську позитивність. У 1985 році дев'ять з десяти фінів погодилися з твердженням, що «бути фіном – це удача і привілей».

Висновки та пропозиції. Досвід Фінляндії показує, що розвиток політичної культури покладений в державну програму загального добробуту є тісно пов'язаним з технологічними інноваціями, з розвитком громадянського та переходу до інформаційного суспільства та з динамічною, конкурентоспроможною новою економікою.

Фінська модель не поставила економіку під бюрократичний контроль, а дала їй розвиватись за-

для формування прогресивної політичної культури. Держава стала одним з головних агентів лібералізації економічної системи: наприклад, зусилля держави, спрямовані на дерегулювання і глобалізацію діяльності телекомунікаційного сектора фінської економіки, були зроблені раніше, ніж в більшості європейських країн, і стали вирішальним внеском у побудову нової моделі економічного зростання.

Фінська держава використовувала стимули і стратегічне планування в якості доповнень до ринкових механізмів, а не в якості заміни їм. До того ж фінська держава покладається на механізми участі громадян і діє в демократичних і легітимних рамках. Отже, Фінляндія – це великий експериментальний майданчик формування політичної культури задля створення інформаційно-технологічної революції, формуючої застосування інформаційних технологій для розвитку нової політичної культури.

Дійсно, держава представляється одним з вирішальних чинників, які сприяють зростанню цієї нової політичної культури та економіки на стабільній основі. Воно забезпечує людську основу продуктивності праці, необхідної для інформаційної моделі розвитку, а також приносить інституційну і соціальну стабільність, пом'якшуючи збиток, що наноситься економіці і населенню в періоди особливо різких спадів. Без високого рівня оподаткування де держава не може бути відтворена і підтримувана. Але до тих пір, поки продуктивність і конкурентоспроможність ростуть швидше, ніж податки, і до тих пір, поки народ визнає благо, по проявах в формі соціальних послуг та якості життя, оподаткування в розрізі окремих аспектах не є економічною проблемою.

Зовнішні та внутрішні фактори постійно спонукали фінське суспільство, шукати шляхи розвитку та удосконалення своєї політичної культури, саме ці пошуки і стали ключовим елементом до розуміння вимог часу та завдань які стояли перед ними. Побудова нового типу політичної культури, була вимогою часу, але результати цього процесу перевершили всі сподівання, створивши новий довершений тип політичної культури, та сформувавши нові виклики для дослідження явища політичної культури в сучасному просторі.

Список літератури:

1. Каспрук В. «Скандинавські тигри»: шлях до процвітання і багатства. *Сучасність*. 2006. № 2. С. 96–108.
2. Кобринь Т.С. Інформаційна політика Фінляндії в умовах глобалізації. *Політологічний вісник*. 2007. № 30. С. 389–400.
3. Кирпичник Р.І. Особливості формування політичної культури Фінляндії. *Молодий вчений*. 2019. № 2. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/2/39.pdf> (дата звернення: 28.03.2020).
4. Manuel Castells, Pekka Himanen. «The Information Society and Welfare State: The Finnish Model». 2002. Р. 100–177.
5. Торхауг Й. Информационная политика и модели финансирования в Скандинавии. *Научные и технические библиотеки*. 2005. № 9. С. 47–58.

References:

1. Kobryn T.S. (2007) Informacijna polityka Finlyandiyi v umovax globalizaciyi [Finland's information policy in the context of globalization]. *Politologichnyj visnyk*, no. 30, pp. 389–400.
2. Manuel Castells, Pekka Himanen (2002) *The Information Society and Welfare State: The Finnish Model*, pp. 100–177.
3. Kyrpychnyuk R.I. (2019) Osoblyvosti formuvannya politychnoyi kultury Finlyandiyi [Features of the formation of the political culture of Finland]. *Molodyj vchenyj* (electronic journal). Available at: URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/2/39.pdf> (accessed March 28 2021).
4. Kaspruk V. (2006) "Skandynavski tyhry": shliakh do protsvitannia i bahatstva ["Scandinavian Tigers": The Way to Prosperity and Wealth]. *Suchasnist*, no. 2, pp. 96–108.
5. Torkhaug Y. (2005) Informatsionnaya politika i modeli finansirovaniya v Skandinavii [Information policy and financing models in Scandinavia]. *Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki*, no. 9, pp. 47–58.